

ИНДИКАТОР НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРИЯ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на финансите

— Основни акценти

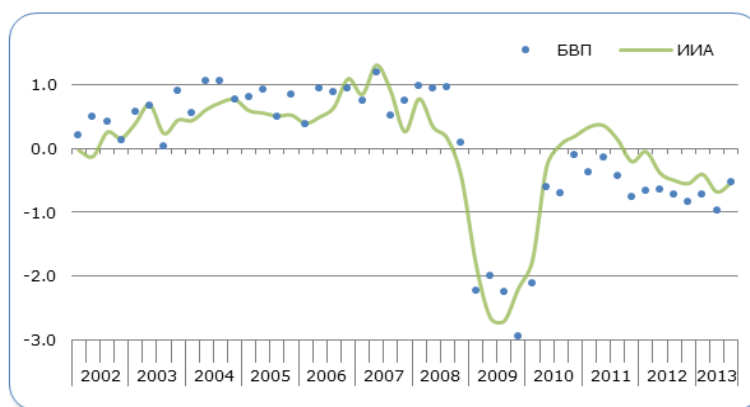
- През третото тримесечие на 2013 г. ИИА отчете подобрене спрямо предходните три месеца, което се дължеше на благоприятното развитие на част от показателите, свързани с вътрешното търсене.
- Структурата на ИИА по компоненти показва подобрене както на цикличната, така и на дългосрочната позиция на икономиката, въпреки че ИИА остана на отрицателна територия с водещ негативен принос на дългосрочния компонент, докато цикличният бе близък до 0.
- Наблюдаваното по-благоприятно развитие в цикличната позиция на българската икономика бе в съответствие с възходящата тенденция на развитие на бизнес цикъла в еврозоната. Последният се характеризираше с положителни стойности през последните четири месеца на 2013 г. и може да се очаква това да даде положителен тласък и на българския бизнес цикъл през следващите тримесечия.
- С най-съществено влияние върху подобрието на ИИА се характеризираха променливите от финансовия сектор, представени чрез растеж на паричния агрегат M1 и продължаващ спад на лихвения процент по дългосрочните кредити в лева.
- Отбелязаният растеж в търговията на дребно също подпомогна подобрието във вътрешната икономическа активност.
- Увеличението на приходите от ДДС имаше положително влияние върху динамиката на ИИА през третото тримесечие на 2013 г., като растежът на показателя бе обусловен от повишените постъпления от внос.
- Постепенното възстановяване в икономиките на основните търговски партньори се отрази в ръст на производствената активност едва в края на третото тримесечие, а показателите, свързани с дейността на промишлеността като бизнес климат, осигуреност на производството с поръчки, очаквания за изменението на цените и на заетостта продължиха да се характеризират с негативна динамика. Все пак, спадът на промишленото производство се забави и премина на положителна територия през септември, като основен принос за това имаше производството на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване.
- Строителството се отрази най-слабо върху динамиката на ИИА през третото тримесечие, като спадът на строителната продукция за задълбочи. ▼

— Индикатор на икономическата активност в България през третото тримесечие на 2013 г.

Индикаторът на икономическата активност (ИИА)¹ има за цел да представи в обобщен вид текущото състояние на българската икономика, както и да оцени динамиката на дългосрочния и цикличния ѝ компоненти. Той е конструиран чрез динамичен факторен модел и е съставен от петнадесет макроикономически променливи, измерващи промените както във вътрешната, така и във външната икономическа среда.² Брутният вътрешен продукт (БВП) е друг обобщаващ индикатор за икономическата активност в страната, като динамиката на ИИА и на БВП имат сходен характер през повечето периоди на наблюдение. Въпреки това е възможно в отделни периоди да се наблюдават различия, както по отношение на техния магнитуд, така и по отношение на посоката на изменение на двата индикатора.

През третото тримесечие на 2013 г. ИИА отчете подобрене спрямо предходните три месеца, но неговата стойност остана отрицателна.

Всички компоненти, включени в съставния индикатор за икономическата активност в страната имаха положителен принос към наблюдаваното развитие, като динамиката на ИИА през разглеждания период бе съпоставима с тази на БВП като посока и степен на изменение (Фиг. 1).

Фиг. 1:
ИИА и реален
растеж на БВП³

Източник: МФ

- 1 Повече информация за методологията на конструирания ИИА вижте в приложението „Същност и методология на съставяне на Индикатора на икономическа активност“.
- 2 Променливите, включени в ИИА, са следните, като част от тях са взети с лаг от един период назад (представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), натоварване на производствените мощности (0), паричен агрегат М1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните стоки (-1), БВП на ЕС-27 (-1).
- 3 С цел постигане на сравнимост, данните за БВП са нормирани, като от стойността на показателя е извадена неговата средна и полученият резултат е разделен на стандартното отклонение.

Наблюдаваното благоприятно развитие на ИИА бе обусловено от възходящата динамика на голяма част от показателите, отчитащи вътрешното търсене.

С положителен принос върху икономическата активност в страната се характеризираше финансовия сектор, като реалният растеж на паричния агрегат М1 се ускори до 18.3%, а лихвеният процент по дългосрочни кредити в лева продължи тенденцията на понижение, спадайки под 9%. В съответствие с възстановяването на вътрешното търсене оборотът в търговията на дребно и приходите от ДДС, в т.ч. от внос, се характеризираха с възходяща динамика. Влиянието на показателите, свързани с външното търсене остана по-слабо, отчитайки все още ограничената икономическа активност в страните от ЕС-27 през второто тримесечие на 2013 г. (-0.2% на годишна база), както и по-ниските цени на основните енергийни и неенергийни суровини, търгувани на международните пазари. Това, от своя страна, запази песимистичните очаквания на предприемачите за динамиката на продажните цени, заетостта и поръчките в промишлеността. Въпреки по-ниското натоварване на производствените мощности, индексът на индустриално производство отчете подобрене.

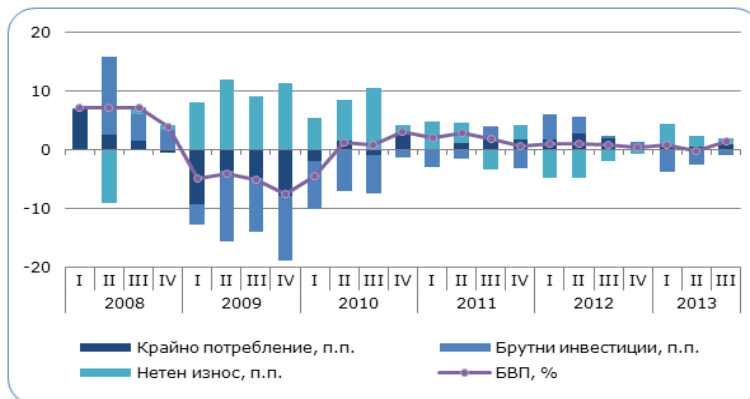
В съответствие с динамиката на ИИА, през третото тримесечие на 2013 г. реалният растеж на БВП⁴ се ускори до 1.5% на годишна база, преодолявайки наблюдавания спад от 0.2% през предходните три месеца.

Външният сектор имаше водещ положителен принос за растежа на икономиката, но неговото влияние бе по-слабо спрямо предходните три месеца. Наблюдаваното благоприятно развитие бе повлияно и от възстановяването на вътрешното търсене в страната, с водещ положителен принос от страна на крайното потребление, което нарасна с 1.2% и отразяваше повишените разходи на правителството. Разходите на домакинствата се увеличиха с 0.1% като част от компонентите включени в тях се характеризираха с възходящо развитие в т.ч. разходи за съобщения, нехранителни стоки и натурално потребление. Бруто образуването в основен капитал се повиши в реално изражение (0.6%), но като цяло инвестициите имаха негативен принос към растежа на икономиката, дължащ се на намалението на запасите. През разглеждания период износът на стоки и услуги се ускори до 9.6% в реално изражение на годишна база, а този на стоки до почти 15%, което от своя страна засили и темпа на повишение на вноса до 8.6%. Структурата на износа свидетелства, че наблюдаваното развитие бе преди всичко повлияно от повишено търсене на зърнени култури и благородни метали, докато приносът на *машини, оборудване и транспортни средства* остана по-нисък както по линия на европейските търговски партньори, така и към трети страни. От страна на предлагането, селското стопанство имаше водещ принос (4.9%) за растежа на добавената стойност в икономиката, докато индустрията и услугите нараснаха с по-ограничени темпове (съответно от 0.4% и 0.2%).

4 Реалният БВП е по сезонно неизгладени данни. Този показател се използва при конструирането на ИИА, като подобно на останалите променливи, включени в ИИА, се изчиства от влиянието на сезонни и специфични колебания.

Фиг. 2:
Приноси към растежа на
БВП по компоненти на
търсенето,
на годишна база

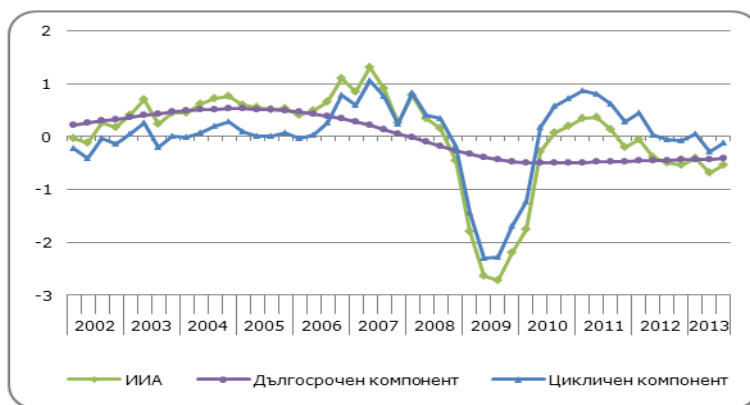
Източник: НСИ, МФ

Подобрената циклична позиция обуслови благоприятното развитие на ИИА през третото тримесечие на 2013 г. Стойността на цикличния компонент на съставния индикатор остана отрицателна, но вече близка до 0. Тази тенденция се наблюдава още от средата на 2012 г. и може да се очаква през следващите тримесечия да продължи да се повишава в съответствие с подобрението в бизнес цикъла на основните търговски партньори. Успоредно с това, дългосрочният компонент също отчете подобрене, макар и запазвайки отрицателната си стойност, което бе определящо за динамиката на ИИА. Наблюдаваното през последните две-три години подобрене в дългосрочната позиция на съставния показател продължи и през разглеждания период, но все още ниските нива свидетелстват за понижен потенциал за нарастване на икономиката и ограничена икономическа активност в страната.

Фиг. 3:
ИИА по компоненти

Източник: МФ

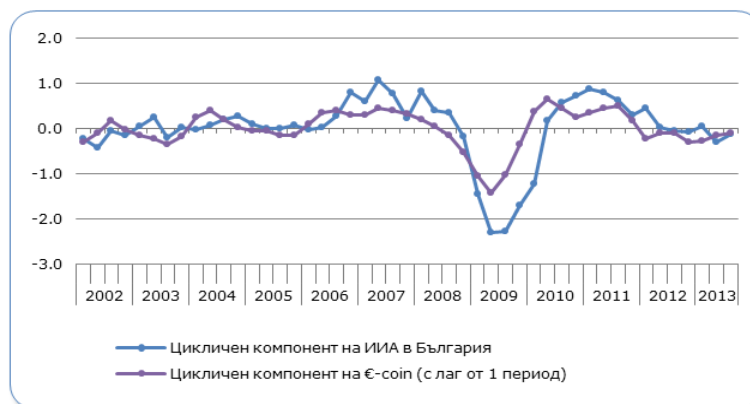

— Степен на синхронизираност на българския бизнес цикъл с този на еврозоната

Цикличното развитие на българската икономика е в голяма степен синхронизирано с бизнес цикъла в еврозоната. Оценките на цикличните колебания в икономическата активност на еврозоната⁵ и България показваха, че промените във външната конюнктура се отразяват най-силно върху българската икономика със закъснение между едно и две тримесечия. Освен това, отклоненията на бизнес цикъла у нас от дългосрочната средна са по-големи в сравнение с цикъла в еврозоната, което е свързано с високата зависимост на българския бизнес цикъл от външната среда.

Фиг. 4:
Оценени циклични колебания в еврозоната и България

Източник: CEPR, МФ

През второто тримесечие на 2013 г. цикличната позиция на еврозоната отново се подобри, продължавайки започналата от средата на 2012 г. възходяща тенденция на развитие. Наблюдаваното подобрене през разглеждания период се обуславяше от по-оптимистичните оценки на предприемачите и домакинствата относно бизнес средата. Вътрешното търсене също се характеризираше с по-благоприятно развитие спрямо предходното тримесечие в резултат от възходящата динамика на част от потребителските разходи в т.ч. продажби в търговията на дребно и нови автомобили. През разглеждания период износет на стоки в еврозоната също се повиши главно по линия на по-високото търсене в страните извън еврозоната. От гледна точка на очаквано развитие може да се предположи, че през четвъртото тримесечие на 2013 г. и началото на 2014 г. благоприятното влияние на външната среда върху динамиката на ИИА ще се засили, тъй като данните за съставния индикатор на еврозоната продължават да показват съществено подобрене. В периода септември-декември цикличната позиция на еврозоната отчете положителни стойности за първи път от средата на 2011 г. и това развитие се

⁵ Данни и подробни обяснения за методологията на съставяне на индикатора на бизнес цикъла за еврозоната „€-coin“ са достъпни на <http://eurocoin.cepr.org>. Тъй като този индикатор е месечен, данните за него са осреднени, за да може да се сравнява с ИИА, който е с тримесечна честота. Също така, индикаторът „€-coin“ изключва само краткосрочните (сезонните) колебания в икономическата активност в еврозоната и за да бъде съпоставим с ИИА беше необходимо да бъде премахнат дългосрочният тренд във времевия ред с филтър на Ходрик и Прескот.

очаква да даде положителен тласък и на българския бизнес цикъл през следващите тримесечия.

Фиг.5:
€-coin и реален БВП⁶ в
еврозоната

Източник:CEPR, Евростат, МФ

⁶ С цел постигане на сравнимост, данните за БВП са нормирани, като от стойността на показателя е извадена неговата средна и полученият резултат е разделен на стандартното отклонение.

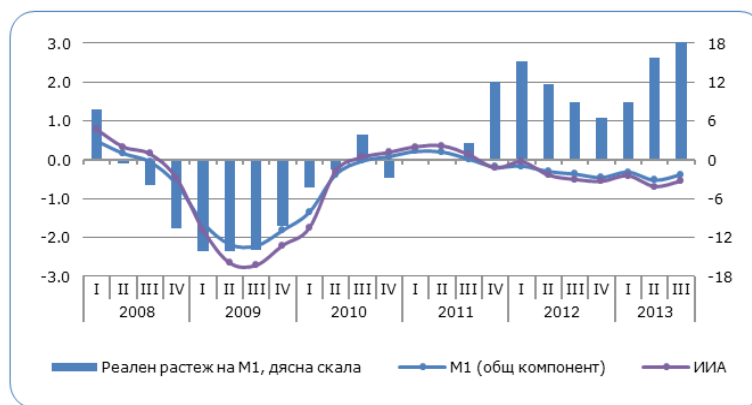
— **Фактори, оказващи влияние върху динамиката на ИИА през третото тримесечие на 2013 г.**

Подобрението на ИИА през третото тримесечие на 2013 г. бе обусловено в най-голяма степен от положителното развитие на част от показателите, отразяващи състоянието на вътрешната икономическа среда. Постепенното възстановяване във външното търсене подпомогна и промишленото производство, макар че динамиката на показателите, свързани с индустриалната активност, остана на отрицателна територия.

С най-съществено положително влияние върху изменението на ИИА през третото тримесечие се характеризираха променливите от финансовия сектор. Паричният агрегат М1 запази номиналния си темп на нарастване, близък до този от края на предходното тримесечие, но поради отрицателната динамика на инфлацията, реалният растеж се ускори до 18.3%⁷ и това подпомогна подобрението на общия компонент на показателя. И двете форми на бързоликвидния агрегат отбелязаха повишение, с по-голям принос за растежа от страна на овърнайт депозитите. Лихвеният процент по дългосрочните кредити в лева, включен в ИИА с период на закъснение от едно тримесечие, продължи тенденцията на понижение и достигна 8.9%, при 9.2% средно за първите три месеца на годината, като нивото му остана с 0.6 пр.п. по-ниско на годишна база. За разлика от предходното тримесечие, увеличената активност при новоотпуснатите дългосрочни кредити бе обусловена в по-голяма степен от повишеното кредитиране към домакинствата и НТООД, основно поради растежа на потребителските кредити, където се наблюдаваше и по-съществен спад на лихвените проценти в сравнение с намалението на средния лихвен процент по кредитите към нефинансовите предприятия.

Фиг.6:
Динамика на ИИА и М1

Източник: МФ

⁷ Дефлиран с ХИПЦ.

Фиг.7:
Динамика на ИИА и лихви по дългосрочни кредити в лева

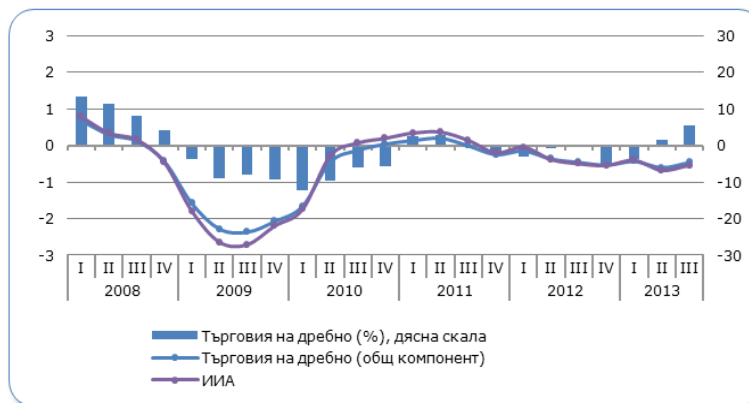
Източник: МФ

Подобрението във вътрешната икономическа активност през разглеждания период беше подпомогнато и от отбелязания растеж в търговията на дребно. Индексът на оборота в сектора⁸ ускори темпа си на повишение до 5.5% през третото тримесечие, при 1.5% за предходните три месеца. Всички групи дейности допринесоха положително, като намаление се наблюдаваше единствено при търговията на дребно с компютърна и комуникационна техника. Положителното развитие в търговията на дребно намери отражение и в повишаването на бизнес климата в сектора. Това беше и единственият сектор с повишени оценки за състоянието на бизнес средата през третото тримесечие, което се дължеше на оценките за текущата бизнес ситуация.

Фиг.8:
ИИА и оборот в търговията на дребно

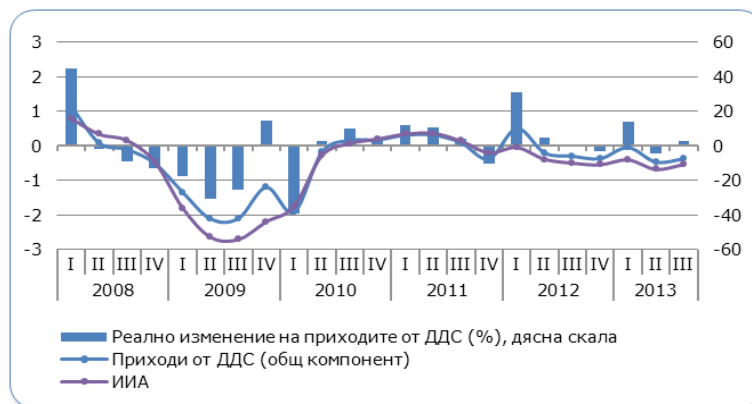
Източник: МФ

Увеличението на приходите от ДДС също имаше положително влияние върху динамиката на ИИА през третото тримесечие на 2013 г. Те се повишиха с 2.2% в номинално изражение, като растежът бе обусловен от нарасналите постъпления от внос, в размер на 6% на годишна база. Според данните за структурата на вноса по групи стоки от трети страни увеличението на общия внос през разглеждания период се дължеше на отбелязаните растежи в групите *артикули, класифицирани според вида на материала, разнообразни готови продукти (н.д.), храни и живи животни, и необработени материали,*

⁸ По съпоставими цени.

негодни за консумация (с изключение на горивата). При всички тях номиналният растеж се дължеше на увеличение на внесените обеми, тъй като индексите на цените на вноса намаляха на годишна база. Същевременно, групата минерални горива, масла и подобни продукти, която заема около 50% от вноса от страните извън ЕС, продължи да отбелязва намаление, тъй като увеличението на внесените количества не успя да компенсира пониските цени на вноса спрямо година по-рано. За разлика от положителното развитие при приходите от ДДС от внос, постъпленията от сделки в страната отбелязаха намаление от 2% спрямо третото тримесечие на 2012 г., след като през предходните две тримесечия се характеризираха с положителна динамика.

Фиг.9:
Динамика на ИИА и
приходи от ДДС

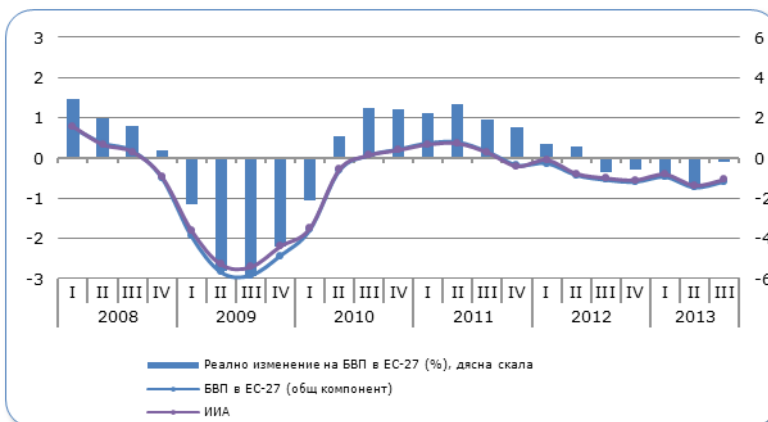
Източник: МФ

Икономическата активност в страните от ЕС 27 се подобри и това подпомогна подобрението на общия компонент на показателя и положителния му принос към динамиката на ИИА. Средният за страните-членки реален ръст на БВП остана на отрицателна територия, но спадът беше ограничен до 0.2% на годишна база⁹. Последното бе свързано преди всичко с реалния растеж на износа на стоки и услуги, докато вътрешното търсене продължи да намалява, макар и с по-ограничен темп спрямо предходното тримесечие, поради намалението на бруто капиталобразуването. Данните за растежа на БВП на ЕС 27 за третото тримесечие показват, че негативната динамика е преодоляна и това дава основание да се очаква положителен тласък и към българската икономика през четвъртото тримесечие на 2013 г.

⁹ Влиянието на икономическия растеж в ЕС 27 върху българския икономически цикъл е оценено като най-силно с период на закъснение от едно тримесечие, поради което и променливата участва в ИИА с лаг от един период назад.

Фиг.10:
Динамика на ИИА и реален
растеж на БВП в ЕС-27

Източник: МФ

Постепенното възстановяване в икономиките на основните търговски партньори успя да се отрази в ръст на производствената активност едва в края на третото тримесечие, а показателите, свързани с дейността на промишлеността продължиха да се характеризират с негативна динамика. Оценките на предприемачите за бизнес климата в промишлеността останаха негативни, поради песимистичните нагласи както за текущата, така и за бъдещата бизнес ситуация. Нивото на осигуреността с поръчки се понижи, а негативните очаквания за динамиката на продажните цени и на заетостта не бяха преодолени. Индикатор за все още слабото външно търсене представляваше и продължаващото понижаване в цените на енергийните и неенергийните суровини на международните пазари, което също имаше ограничаващо влияние върху вътрешната производствена активност.¹⁰

През третото тримесечие средното натоварване на производствените мощности се понижи, а индексът на промишленото производство отбеляза намаление с 1.2% спрямо периода юли-септември 2012 г. Все пак, спадът на промишленото производство се забави и премина на положителна територия през септември, с ръст от 2% на годишна база, като допринесе за подобренето на ИИА през разглеждания период. С основен положителен принос към наблюдаваното развитие се характеризираше *производството на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване*, което възстанови растежа на произведената продукция още през юли, след като през предходното тримесечие беше отбелязан спад. Индексът на оборота в отрасъла също отбеляза повишение, основно поради нарасналите продажби на външните пазари, в условията на понижаване в цените на производител. Данните за динамиката на износа по групи стоки през третото тримесечие на 2013 г. показваха ускорен номинален растеж на износа, с основен принос от страна на суровините и материалите, за чието увеличение един от основните фактори беше нарасналия износ на цветни метали.

¹⁰ Оценките за бизнес климата, осигуреността на промишленото производство с поръчки, очакванията за заетостта и цените в промишлеността, както и динамиката на международните цени на петрола и неенергийните суровини влияят най-силно върху икономическата активност със закъснение от 1 период, поради което участват в ИИА с лаг от един период назад.

Фиг. 11
Динамика на ИИА и промишлено производство

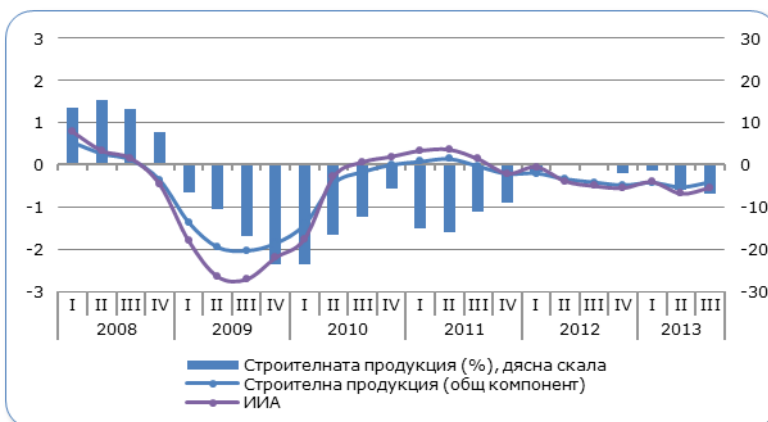
Източник: МФ

Сред променливите, отразяващи състоянието на вътрешната икономическа среда, строителството имаше най-слабо влияние върху динамиката на ИИА. Спадът в индекса на строителна продукция се задълбочи до 6.9% през третото тримесечие на 2013 г., като с негативна динамика се характеризираха както сградното, така и гражданското строителство.

Фиг.12:
Динамика на ИИА и индекс на строителна продукция

Източник: МФ

— Същност и методология на съставяне на индикатора на икономическата активност

Индикаторът на икономическа активност (ИИА) е създаден в опит да се направи по-пълна оценка на текущото развитие на българската икономика.

Като съставен индикатор, ИИА има редица предимства:

- Ако данните за променливите, от които е съставен ИИА, се ревизират, промяната на съставния индикатор е значително по-малка като размер от ревизията, направена в данните за БВП.
- Динамиката на БВП понякога се влияе от специфични за икономическите сектори фактори, които често са дискретни или временни по характер и затова не би следвало да се интерпретират като фактори, засягащи общата икономическа ситуация.

Разлагането на всеки времеви ред на общ и специфичен компонент позволява да се елиминира въздействието на временните и специфичните фактори, както и да се правят корекции за възможни грешки в измерването на дадена променлива.

ИИА е изчислен въз основа на динамичен факторен модел, приложен към набор от данни по тримесечия за 67 макроикономически времеви реда за бизнес ситуацията както в България, така и в международен аспект. Впоследствие броят на променливите, съставляващи индикатора, е намален на 15, като всяка променлива се използва с реалното ѝ изменение спрямо съответното тримесечие на предходната година. Променливите, съставляващи ИИА, са взети в текущия период или с лаг от един период, както следва (лагът е представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), средна натовареност на производствените мощности (0), паричен агрегат М1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните суровини (-1) и БВП на ЕС-27 (-1).

Оценката на цикличния компонент на ИИА е направена, като са елиминирани:

- Дългосрочният компонент, като е използван филтърът на Ходрик-Прескот. Въпреки че разглежданият филтър е бил предмет на много дискусии, той все пак остава най-широко използваната техника за премахване на тренда в икономическите редове;
- Краткосрочният компонент, отчитащ колебания в рамките на една година и изчислен въз основа на плъзгаща се средна с прозорец от 4 периода. ▲